

“ร่าง” คู่มือหลักสูตร การประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ (Training Manual for Strategic Environment Assessment)

ดร.วิเทศ ศรีเนตร

ผู้เชี่ยวชาญด้านการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์
บริษัท ยูไนเต็ด แอนนาลิสต์ แอนด์ เอ็นจิเนียริง คอนซัลแตนท์ จำกัด

Matrix แสดงความสอดคล้องของบทเรียนกับแนวทาง ปฏิบัติ SEA ของประเทศและระหว่างประเทศ

Matrix แสดงความสอดคล้องของบทเรียนกับแนวทางปฏิบัติ SEA ของประเทศและระหว่างประเทศ

การวางแผนพัฒนา
นโยบาย แผนและ
แผนงาน

หัวข้อและประเด็นในหลักสูตร
ฝึกอบรม SEA

ขั้นตอนและวิธีการหลัก
ตามแนวทางปฏิบัติฯ ของ กพย. (2561)

ขั้นตอนและวิธีการเพิ่มเติมตามแนวทางปฏิบัติฯ
สากลและต่างประเทศ (OECD, 2006,
GTZ/UNDP/EIA, 2007, UNEP, 2012 etc)

ผู้เสนอ นโยบาย
แผนและแผนงาน
การพัฒนา รายพื้นที่
และภาคส่วน

ผู้เสนอการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ เข้าไปบูรณาการกับ การจัดทำ
การปรับปรุง พัฒนาและทบทวน นโยบาย แผนและแผนงานการพัฒนา

• บทเรียนที่ 3: การเชื่อมโยง
นโยบาย แผนและแผนงาน
และ SEA การเตรียมงาน
ศึกษา SEA

• บทเรียนที่ 4: การกำหนด
ประเด็นและขอบเขต
การศึกษาที่เหมาะสม

1) การกลั่นกรอง
(Screening)
2) การกำหนดขอบเขต
(Scoping)
2.1) การทบทวนแผน/แผนงาน
ที่จะประเมิน และ ข้อมูล
ที่เกี่ยวข้อง
2.2) การกำหนดตัวชี้วัด
วัตถุประสงค์ และเป้าหมาย

1) การจัดเตรียมการศึกษา SEA
ประกอบด้วย
• การคัดกรอง (screening) และ
การวางแผน
• การกำหนดวัตถุประสงค์
• การระบุผู้มีส่วนได้เสีย
2) การศึกษา SEA และการจัดทำรายงาน
การศึกษา
• การกำหนดขอบเขตการศึกษา
scoping (ร่วมกับผู้มีส่วนได้เสีย)

Matrix แสดงความสอดคล้องของบทเรียนกับแนวทางปฏิบัติ SEA
ของประเทศและระหว่างประเทศ (ต่อ)

LAE
LIMITED ANALYST AND ENGINEERING
CONSULTANT COMPANY LIMITED

Matrix แสดงความสอดคล้องของบทเรียนกับแนวทางปฏิบัติ SEA
ของประเทศและระหว่างประเทศ (ต่อ)

 การวางแผนพัฒนา นโยบาย แผนและ แผนงาน	 หัวข้อและประเด็นในหลักสูตร ฝึกอบรม SEA	 ขั้นตอนและวิธีการหลัก ตามแนวทางปฏิบัติฯ ของ กพย. (2561)	 ขั้นตอนและวิธีการเพิ่มเติมตามแนวทางปฏิบัติฯ สากลและต่างประเทศ (OECD, 2006, GTZ/UNDP/EIA,2007, UNEP, 2012 etc)
4) การเสนอการ ดำเนินงานพัฒนา ตามแผนและแผนงาน และการติดตาม ความก้าวหน้าและ สำเร็จ	● บทเรียนที่ 9: การนำผล การศึกษา SEA ไปมีผลต่อ การตัดสินใจในการพัฒนา รวมทั้งระบบการจัดการ และติดตามผลในการ ดำเนินงาน ● บทเรียนที่ 10: การจัดการ ศึกษา SEA ในเรื่องการ ควบคุมคุณภาพ การใช้ งบประมาณและเวลาที่ใช้ ในการศึกษา		3) การแจ้งผลและอิทธิพลต่อการตัดสินใจ นโยบาย แผนและแผนงาน 4) การติดตามและประเมินผลความสำเร็จ ของ SEA • การติดตามการตัดสินใจของ PPP • การติดตามการดำเนินงานของ PPP • การประเมินผลทั้ง SEA และ PPP

บทเรียน

1

บทเรียนที่ 1 : ความเข้าใจ นิยาม ความสำคัญ รูปแบบ ความสัมพันธ์และอิทธิพล ประโยชน์ของการใช้ SEA

2

บทเรียนที่ 2 : กระบวนการและหลักการ SEA

3

บทเรียนที่ 3 : การเชื่อมโยงนโยบาย แผนและแผนงาน และ SEA และการเตรียมงานในการศึกษา SEA (Screening)

4

บทเรียนที่ 4 : การกำหนดประเด็นและขอบเขตการศึกษาที่เหมาะสม (Scoping)

5

บทเรียนที่ 5 : การประเมินแนวโน้มของ Baseline ก่อนมีการพัฒนา (Baseline assessment)

6

บทเรียนที่ 6 : การประเมินประเด็นการพัฒนาที่มีลำดับความสำคัญ พร้อมทางเลือกการพัฒนา

7

บทเรียนที่ 7 : การประเมินผลกระทบสะสมของการพัฒนาที่เสนอ

8

บทเรียนที่ 8 : การใช้กระบวนการมีส่วนร่วมใน SEA อย่างมีประสิทธิภาพ

9

บทเรียนที่ 9 : การนำเสนอผลการศึกษา SEA ไปมีผลต่อการตัดสินใจในการพัฒนา รวมทั้งระบบการจัดการและติดตามผล

10

บทเรียนที่ 10 : การจัดการศึกษา SEA ในเรื่องการควบคุมคุณภาพ การใช้งบประมาณและเวลาที่ใช้ในการศึกษา

บทเรียนที่

1

ความเข้าใจ นิยาม ความสำคัญ
รูปแบบความสัมพันธ์ และอิทธิพล
ประโยชน์ของการใช้ SEA

บทเรียนเน้น “ความรู้พื้นฐานของ SEA ให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ความเข้าใจใน นิยาม ความสำคัญ รูปแบบ ความสัมพันธ์และอิทธิพล รวมถึงประโยชน์ของการใช้ SEA” เพื่อเตรียมความพร้อมในบทเรียนต่อไป

เนื้อหาประกอบด้วย

- SEA มีความเกี่ยวข้องและมีอิทธิพลต่อ นโยบาย แผน และแผนงาน (policy plan and programme) อย่างไร
- SEA ได้พัฒนาและช่วยในการตัดสินใจ ใช้นโยบาย แผนและแผนงานในการพัฒนาอย่างไร เมื่อทำความเข้าใจเครื่องมือการประเมินอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ EIA, CIA และ SIA
- เครื่องมือต่างๆ ที่ใช้ในการศึกษา SEA
- การประยุกต์ใช้ SEA ลักษณะต่างๆ ให้เหมาะสมกับความต้องการและวัตถุประสงค์ โดยเฉพาะการประยุกต์ใช้โดยค่อยๆ บูรณาการอย่างต่อเนื่อง
- รูปแบบของ SEA แบบต่างๆ
- ความสัมพันธ์ของ SEA กับแนวทางการพิจารณานโยบายอื่นๆ เพื่อเชื่อมโยงและส่งเสริมกัน

บทเรียนที่

2

กระบวนการและหลักการ SEA ที่ดี

บทเรียนเน้น “สร้างความเข้าใจภาพรวมตารางความเชื่อมโยงของการจัดทำนโยบาย แผนและแผนงาน ของการพัฒนา (Policy/Plan/Programme) กับขั้นตอนหลักในการศึกษา SEA ซึ่งระบุไว้ในแนวทางปฏิบัติการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ (กพย., 2561) และที่ระบุรายละเอียดไว้ในเอกสารอ้างอิงหลักที่ใช้ประกอบเพิ่มเติม”

เนื้อหาประกอบด้วย

- หลักการพื้นฐานของ SEA
- ขั้นตอนในการทำให้ SEA มีอิทธิพลต่อองค์การ และกระบวนการตัดสินใจ ตามนโยบาย แผนและแผนงาน

บทเรียนที่

3

การเชื่อมโยงนโยบาย แผน
และแผนงาน และ SEA และ
การเตรียมงานในการศึกษา SEA
(Screening)

บทเรียนเน้น “Casework ร่วมกัน และจะเรียนรู้การสังเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างนโยบาย แผนและแผนงาน กับงานการศึกษา SEA ในระหว่างการเรียนรู้บทบาทสมมุติให้เป็นทีมศึกษา SEA”

ประเด็นเรียนรู้ ประกอบด้วย

- การทบทวนกระบวนการจัดทำแผนและแผนงานการพัฒนาฯ และสังเคราะห์ป่งชี้ว่าประเด็นสำคัญใด
- ป่งชี้ว่าประเด็นที่มีลำดับความสำคัญสูง ด้านสิ่งแวดล้อม พร้อมกับด้านเศรษฐกิจและสังคม ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนและแผนงานการพัฒนาฯ (PPP) โดยพิจารณาลักษณะของ PPP
- วิเคราะห์แนวโน้มในอดีตสำหรับประเด็นสำคัญและการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ที่จะเกิดขึ้น
- ประเมินภาพฉายอนาคต (scenarios) การพัฒนาที่เสนอไว้ในแผนการพัฒนาฯ ประเมินวัตถุประสงค์และลำดับความสำคัญของการพัฒนา เพื่อนำไปสู่การปรับให้เหมาะสม
- การประเมินผลกระทบสะสมจากการพัฒนาต่างๆ ที่เสนอต่างกัน เพื่อนำไปสู่การปรับให้เหมาะสม
- การเสนอระบบการจัดการและติดตามการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและสังคม ในการตัดสินใจดำเนินงานตาม PPP รวมถึงพิจารณาความไม่แน่นอนหรือคลาดเคลื่อนที่อาจเกิดขึ้นในการประเมิน SEA

บทเรียนที่

4

การกำหนดประเด็นและขอบเขต
การศึกษาที่เหมาะสม (Scoping)

4

บทเรียนเน้น “การกำหนดขอบเขต (scoping) ประกอบด้วยการกำหนดขอบเขตการศึกษา และการจัดทำแนวทางการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย ในการกำหนดขอบเขตการศึกษา”

ประเด็นเรียนรู้ ประกอบด้วย

- ประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม ที่ต้องพิจารณาในการศึกษา SEA
- ประเด็นและวัตถุประสงค์ ด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและสังคมที่มีความสำคัญ
- ตัวชี้วัดเชิงกลยุทธ์ (strategic indicators) หรือ คำถามนำ (guiding questions) สำหรับการวิเคราะห์แนวโน้ม baseline และผลกระทบจากแผนการพัฒนาฯ
- การศึกษาข้อมูลที่มีปัจจุบัน
- การกำหนดการปรึกษาหารือในระหว่างการกำหนดขอบเขตการศึกษาและดำเนินการอย่างไร
- การระบุกำหนดขอบเขตเวลาของการศึกษาแต่ละประเด็น

บทเรียนที่

5

การประเมินแนวโน้มของ baseline
ก่อนมีการพัฒนา (Baseline
assessment)

ประเด็นเรียนรู้ ประกอบด้วย

- การอธิบายและสังเคราะห์ว่าการเปลี่ยนแปลงประเด็นสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม ที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์ กับการพัฒนาด้านอื่นๆ ในแผนและแผนงาน
- การคาดการณ์แนวโน้มของ baseline ในอนาคต หากไม่มีการพัฒนา PPP ตามแผน อีก หนึ่ง เป็น zero-alternative
- ความกังวลที่สำคัญ ซึ่งมาจากแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง และผลกระทบตามมา
- การคาดการณ์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลง

บทเรียนที่

6

การประเมินประเด็นการพัฒนาที่มี
ลำดับความสำคัญ พร้อมทางเลือก
การพัฒนา

ประเด็นเรียนรู้ ประกอบด้วย

-
- UNITED ANALYST AND ENGINEERING
CONSULTANT COMPANY LIMITED

บทเรียนที่

7

การประเมินผลกระทบสะสม ของการพัฒนาที่เสนอ

บทเรียนเน้น “ความเข้าใจขั้นตอนการประเมินผลกระทบฯ ของ SEA ที่มีทางเลือกและลำดับความสำคัญมากกว่าหนึ่งเรื่อง ซึ่งอาจทำให้เกิดทั้งความขัดแย้งหรือส่งเสริมกัน และผลที่ตามมาต่อสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม ที่ต้องสังเคราะห์และนำไปสู่ในการตัดสินใจทางเลือกที่เหมาะสม (optimization) มากที่สุด”

ประเด็นเรียนรู้ ประกอบด้วย

- การพิจารณาปัจจัยว่า ในแผนการพัฒนาย มีเรื่องใด กิจกรรมใด ที่คาดว่าจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและสังคม ที่สำคัญ
- การประเมินลักษณะของผลกระทบฯ
- การพิจารณามาตรการที่จะช่วยบรรเทาผลกระทบทางลบและช่วยส่งเสริมผลกระทบทางบวก
- การพิจารณาหาแนวทางการปรับปรุงที่เป็นไปได้ โดยใช้ทางเลือกการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง
- การกำหนดเงื่อนไขสำหรับการดำเนินงานและหรือประเด็นพื้นฐาน

บทเรียนที่

8

การใช้กระบวนการมีส่วนร่วม
ใน SEA อย่างมีประสิทธิภาพ

บทเรียนเน้น “การเรียนรู้การจัดทำแผนการสร้างการมีส่วนร่วมและการสื่อสาร (Public engagement and communication plan) ในการศึกษา SEA”

ประเด็นเรียนรู้ ประกอบด้วย

- มุ่งงานและกิจกรรมในการศึกษา SEA ที่สำคัญขั้นตอนใดบ้าง ซึ่งต้องปรึกษาหารือกับผู้มีส่วนได้เสีย
- ผู้มีส่วนได้เสียที่สำคัญ กลุ่มไหน ท่านไหน ที่ควรไปปรึกษาหารือ เมื่อดำเนินงานศึกษา SEA
- ผู้มีส่วนได้เสียที่สำคัญที่เป็นตัวแทนภาคประชาชน สาธารณะ ซึ่งมีความกังวลต่อการพัฒนาฯ
- การใช้เทคนิคต่างๆ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและส่งเสริมการสื่อสาร ต่อผู้มีส่วนได้เสีย
- การปรึกษาหารือกับผู้มีส่วนได้เสีย โดยดำเนินงานร่วมกันระหว่างทีมศึกษา SEA และทีมจัดทำแผนพัฒนาฯ

บทเรียนที่

9

การนำผลการศึกษา SEA ไปมีผล
ต่อการตัดสินใจในการพัฒนา
รวมทั้ง ระบบการจัดการ และ
ติดตามผล

บทเรียนเน้น “ความสำคัญของการนำผลการศึกษา SEA ไปใช้ในการพิจารณาตัดสินใจต่อทางเลือกการพัฒนาฯ รวมถึงการจัดทำรายงาน รวมทั้งการจัดการและติดตามผลต่อไปเมื่อการศึกษา SEA เสร็จสมบูรณ์”

ประเด็นเรียนรู้ ประกอบด้วย

- การพิจารณา ร่างหัวข้อในรายงานการศึกษา SEA โดยพิจารณาให้รายงานสามารถนำไปใช้ในการสื่อสารต่อผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ
- การสร้างกลไกสนับสนุนให้ผลการศึกษา SEA เข้าไปอยู่ในการดำเนินงานและการติดตามตรวจสอบ
- การพิจารณาว่าควรดำเนินงานอย่างไร ให้ทีมศึกษา SEA ใกล้ชิดกับทีมศึกษาการพัฒนาฯ เพื่อประสิทธิภาพของ SEA ในที่สุด

บทเรียนที่

10

การจัดการศึกษา SEA ในเรื่อง
การควบคุมคุณภาพ การใช้
งบประมาณและเวลาที่ใช้
ในการศึกษา

10

บทเรียนเน้น “ความสำคัญของการจัดการให้ SEA มีความถูกต้อง การพิจารณาความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ งบประมาณ ช่วงเวลา และออกแบบการศึกษาอย่างไรให้ได้คุณภาพของการศึกษาเป็นที่น่าเชื่อถือ ถูกต้อง เป็นที่ยอมรับ”

ประเด็นเรียนรู้ ประกอบด้วย

- งานต่างๆ ในการศึกษา SEA ต้องใช้บุคลากร มีคุณสมบัติอย่างไร และต้องใช้เวลาในการศึกษาเท่าใด
- งานต่างๆ เหล่านั้น ต้องการความเชี่ยวชาญด้านใด และเหมาะสมกับงบประมาณหรือไม่

กรณีศึกษา (case work)

กรณีศึกษา (case work)

ส่วนที่ 1

พื้นที่สมมติที่ถูกสร้างขึ้น เพื่อใช้ในการประเมิน SEA

- ☐ นโยบาย แผน และแผนงาน (PPP)
- ☐ สภาพทั่วไปของพื้นที่ (สภาพภูมิประเทศ ขอบเขตของพื้นที่ สภาพอากาศ เป็นต้น)
- ☐ สภาพสังคม (จำนวนประชากร ความหนาแน่นของประชากร วัฒนธรรม การคมนาคม เป็นต้น)
- ☐ สภาพเศรษฐกิจ (ผลิตภัณฑ์มวลรวมในพื้นที่ การจ้างงาน การประกอบอาชีพ เป็นต้น)
- ☐ สภาพสิ่งแวดล้อม (ข้อมูลป่าไม้ แม่น้ำ คุณภาพอากาศ คุณภาพน้ำ คุณภาพน้ำทะเล เป็นต้น)

ส่วนที่ 2

แผนยุทธศาสตร์

- ☐ แผนพัฒนาด้านคมนาคม หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร (สนข.)
- ☐ แผนพัฒนาด้านพลังงานและปิโตรเลียม เช่น กระทรวงพลังงาน
- ☐ แผนพัฒนาด้านนิคมอุตสาหกรรม เช่น กรมโรงงานอุตสาหกรรม
- ☐ แผนพัฒนาด้านเหมืองแร่ เช่น สำนักงานทรัพยากรแร่ (สทร.)
- ☐ แผนพัฒนาด้านการจัดการลุ่มน้ำและชายฝั่ง เช่น กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
- ☐ แผนพัฒนาพื้นที่เฉพาะ เช่น เขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ (EEC)
- ☐ แผนพัฒนาผังเมือง เช่น กรมโยธาธิการและผังเมือง

สรุปเนื้อหาของหลักสูตร

- ❑ บทเรียนที่ 1 และ 2 เพื่อปรับพื้นฐานและสร้างความเข้าใจ SEA ที่ตรงกัน
- ❑ บทเรียนที่ 3-10 เพื่อเรียนรู้ขั้นตอนการศึกษาประเมิน SEA ควบคู่กับนโยบาย แผน และแผนงาน ผ่าน Caseworks
- ❑ เน้นการเรียนรู้การศึกษา Impact-centered SEA และสอดคล้องกับ Strategic SEA ตามความเหมาะสม
- ❑ เน้นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของผู้อบรมให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และมุมมอง มากกว่าความรู้จากผู้สอน

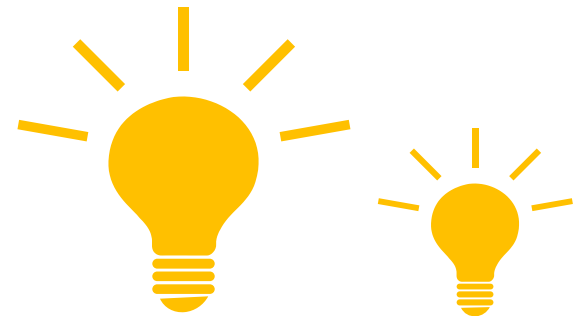

ช่วงระดมความคิดเห็นต่อหลักสูตรการฝึกอบรม

...ประเด็นคำถาม...

- ☐ ท่านคิดว่าเนื้อหาหลักสูตรครบถ้วนและเพียงพอในการนำไปใช้ของกลุ่มเป้าหมายหรือไม่ ขาดหัวข้อใด?
- ☐ เนื้อหาหลักสูตร เหมาะสมต่อการให้ความรู้แก่ทุกภาคส่วน ในการสร้างความเข้าใจในกระบวนการงาน SEA ต่อการจัดทำและปรับปรุง PPP หรือไม่?

จบการนำเสนอ

